

РУСКАТА ДУМА “ДЕНЬГИ”: ПРОИЗХОД И ФУНКЦИОНИРАНЕ В ТЕРМИНОЛОГИЯТА И ФРАЗЕОЛОГИЯТА

Татяна Яруллина
Лесотехнически университет - София

В доклада е изпитано една от най-много използваните думи в Руския език “деньги” (Английски - “пари”). Тя не е намерена в други Славянски езици и с нейното съвременно значение я откриваме само в чувашкия език и някои от другите източени езици. Това доказва съществуването на близки икономически контакти между древна Русия и средновековния Изток.

Ключови думи: концептът, произход на думата, деньги, идиоми, етно-културна парадигма

Key words: concept, origins of the word, “tenger” –heaven and money (Russian “den’gi”), Argo, idiomatics, ethno-cultural paradigm.

Концептът “деньги” /пари/ се отнася към константите /неизменни, основни, формиращи съзнанието устойчиви понятия/ на почти всяка съвременна култура. В същото време той притежава и уникални черти, характерни за определения език и етнос. За да разберем спецификата на самия концепт, ние трябва да се потопим в дълбините на историята както на самото понятие, така и на думата.

В съвременната русистика всички забележителни етимолози приемат, че думата “деньги” произлиза от източната дума “танка” – “пари, сребърна монета”. За пръв път тя се появява в писмения паметник “Договорная грамота великого князя Дмитрия Ивановича с великим князем Олегом Ивановичем Рязанским, 1361 – 1382 г./ /Этимологич. словарь рус. яз., с.72/. Преди тази дума да се появи, в езика имало други обозначения: *скоть* /бълг. *добитък*/, *куни* /кожи на скъпоценни животни – самур, хермелин, златка и др./, а също така ПнНАЗЪ /монета, римски динарий/ /Степанов, с.561-562/. Авторитетният немски етимолог Макс Фасмер приема, че думата “деньги” е заемка от алтайските езици: татарски и чагатайски “танка”, чувашки “танге”, казахски “тенга”, монголски “тенге”, калмицки “тенгон” – “дребна сребърна монета”. Той предполага, че на своя ред думата би могла да бъде заемка от персийския – “данг, данаг” – монета /Фасмер, с.499/. Тук следите на произхода на самата дума се губят. Във всеки случай съвременните речници не посочват произхода на предполагаемия персийски източник.

Известният руски езиковед и историк на езика П. Я. Черних смята, че “думата без съмнение е заемка, но нейната история в подробности не е ясна. Можем да предположим, че в руския език тази дума е попаднала от тюрските езици” /Черних, с. 241/ и дава следните примери: каз. –тат. *тэнкэ* – “сребърна или златна монета”; башк. *тэнкэ* – монета, казах. *тенге* – рубла, каракалпак. – *тенге*

– пари, монета, разменна манета, чуваш. *тенке* – сребърна монета, рубла. По-нататък П. Я. Черних отбелязва: “Етимологията и историята на тази /вероятно на своя ред също заета/ дума в тюрските езици и в чувашкия език не е изяснена. В писмените древнотюрски паметници такава дума не е отбелязана. Може би в някои съвременни тюрски езици тя обратно възлиза към руската дума *деньга*, *деньги*. От друга страна тази дума в миналото била известна и в някои близкосточни езици, например в староперсийския, и би могла да бъде занесена в Русия от търговци или пътешественици” /Черних, с. 241/. Не изключвайки и такава вероятност, все пак можем да се усъмним в мнението, че в някои алтайските езици думата е заемка от руски. Според нас само по-късното семантично разширяване на тюрската думата “тенге” е под влиянието на руския език /т. е. значението “рубла” и “пари изобщо”, “капитал”/, когато самата дума вече отдавна е функционирала в езика със значението “монета, сребърна монета”. Съставителят на “Етимологически речник на чувашкия език” проф. М. Р. Федотов дава няколко форми за чувашкия език: **ТЕНКЕ/ТЕНЕК/ТЕНК** – “сребърна монета /всяка изобщо/; рубла, сребърна рубла. Освен паралели от алтайските езици, той дава и паралели от фино-угорските езици: марийски лугови – *тенге*, марийски горни *тянга* – “рубла, монета”; удмуртски *танка*, *тэнкы*, *таньга* – “рубла, монета, дребни пари”; фински - *тенка*; естонски - *тенг/тенга/тинг* /Федотов, с. 207/.

В историческата литература се среща едно интересно виждане, което свързва самия древен вид на парите /кожи на животни – катерици, белки, златки – рус “куници”, с последното е свързано и древното название на парите /“куни”/ и названието на парите “деньги” – в китайски “тен” или “тиен” – белка. Тук ще посоча няколко свидетелства на средновековни арабски пътешественици за вида на парите при русите: “Русите нямат нито недвижимо

имущество, нито села, нито орни земи; единственият им поминък е търговията с кожи от самур, катерица и други, които те продават на желязците; заплащането, което те получават за тях, здраво завързват в своите кесии на кръста" /Хвольсон, с. 35-36/. Испанският пътешественик от XII в. Ал-Андуласи Ал-Гарнати пише следното: "Плащания те осъществяват помежду си със стари кожи от катерици, върху които няма козина и които не е възможно да се използват и които за нищо не струват. Ако кожата на главата и на лапичките на катерицата са непокътнати, то всеки 18 кожи струват ... един сребърен дирхем, кожата завързват на една връзка и я наричат **джукн**. И за всяка такава кожа дават отличен кръгъл хляб, който стига за силен мъж" /Путешествие Абу Хамида Ал-Гарнати, с. 35/. Хвольсон – Руският коментатор на Ибн-Даста от XIX в. отбелязва, че подобни пари в древността са имали и волжките българи: "Фактът, че те употребявали кожи от златки вместо пари е отдавна известен; по-малко е известно отношението на такива пари към сребърните пари. От Ибн-Даста ние знаем, че кожата от белка се приравнявала при тях на 2,5 дирхема. Ако приемем, че 1 дирхем... е равен на 72 сантиметра, то в този случай цената на една кожа... е равна на 45 копейки" /Хвольсон, с. 101/. В коментара на Хвольсон лесно се забелязва объркване между цената на 1 кожа като стока и като парична единица. Напълно вероятно е, че като стока такава непокътната и здрава кожа с козина и да е струвала 2,5 дирхема или на парите на XIX в. 45 копейки, но същата кожа без козина и продупчена служела като пари, в никакъв случай не би могла да струва толкова. Тук много по-достоверно е свидетелството на Ал-Гарнати, който пише, че 18 такива кожи струват 1 дирхем, т. е. около 18-20 копейки, а една кожа имала тогава стойност около 1 копейка. Има данни, че именно такава кожа се наричала "денга", "тиенка". В подкрепа на това да обърнем внимание на факта, че още до 1917 г. дребна руска парична единица, имаща стойност 0,5 копейка, се наричала ДЕНЪГА. То ест думата унаследява своята функция като обозначение на дребна парична единица, макар и от сребро. Произходът на самата дума в такова значение не е изяснена, тук можем само да посочим редица близки паралели: *тиен* – кит. небе, *тенче* – чуваш. мир, свят, Вселена, монг. *тэнгэр* – небо, небесният свод, *денгир* – шумерски Бог; бог, гений, с които е свързано и названието на прабългарския бог Танг-ра, букв. Бог-Небе. Ще обърнем също внимание на това, че в дълбока древност търговията е била извънредно сакрално действие, при което търговецът и купувачът нямали право да се срещат и да се виждат един друг, стоката се оставяла в някакво място, купува-

чът я взимал и тогава оставял или своята стока, или равностойността в пари, или не я взимал /Ибн-Фадлан/. Целият акт бил основан на абсолютно доверие между двете страни, което ни подсказва, че някаква клетва към по-висшите сили регулирала целия процес. Може би това е била клетва към Тенгри, която по-късно се пренесла и върху названието на парите – средството на обмена при търговията. Попаднала в руски език думата "деньги" носи в себе си цялото богатство на своята история и своята мистичност, която лежи дълбоко в словесната памет и може да бъде дешифрирана само след щателен историко-лингвистичен анализ.

Ср. думата ДЕНЪГА в различни руски речници:

Деньга – половин копейка, две полушки /т. е. две четвърти от една копейка/. // Пари, капитал, богатство, имане. Събирам десета, двадесета денга – взимам по десет от сто, от 10 или 20 денги по една" /Даль/.

Деньга – 1. Монета с определена стойност /Рублата има 2 полтини /2 по 50 копейки/, Копейката има две денги. Денгата има две полушки/. Деньга Московская – от средата на XV в. е равна на S от новгородската денга, през XVI-XVII в. вече е равна на S копейки. 2. С определението означава вид данък. Писчая деняга, печатная деняга – плащане за мито... Десета, петнадесета деняга – данък, равен на 1/10 или 1/15 част от дохода. /Словарь русского языка XI-XVII вв./.

Деньга – монета със стойност половин копейка. /Словарь русского языка XVIII в./.

Много рано думата ДЕНЪГА получава събирателно значение "пари, капитал, богатство" и в това значение почва да се използва изключително в множествено число – "деньги".

Деньги – 1. Пари. *Златые, серебряные, медные, оловянные деньги* /златни, сребърни, медни, калаени пари/. *Резаные, сеченые деньги* /обрязани монети – действие, често прилагано от държавата при инфлация/. *Московские, новгородские, тверские деньги* – монети от местно производство /Москва, Новгород, Твер/. 2. Вид данък, плащане; перо на дохода или разхода. *Меховые, соболиные, баранные, туковые, льняные и т. п. деньги* – данък, парична сума, заменяща плащане в стока /бълг. букв. - Кожени, самурени, овнешки, маслени, ленени пари/. *Вытные, сошные, обежные, пустошные деньги; поголовные, подушные, полавочные, потюремные деньги; волостные, городские деньги* – данък, наречен според данъчен обект /соха – рало, глава, лавка – дюкян, тюрма – затвор и т. н./ *Данные, оброчные, пошлинные, пенные деньги* – данък според неговия вид /поземлен данък, различни видове мита и др./ *Полтинные, полуполтинные, двугривенные, гривенные деньги;*

пятинные, десятинные, третные деньги – данък в размера на полтина /50 копейки/, половин полтина /25 копейки/, гривенные /10 копейки/ и т. н.; в размера на 1/5 , 1/10 и т. н. от дохода. *Заемные, долговые, ссудные деньги; рядные, кабальные, подграмотные, розрубные, заповедные деньги* – данък, наречен така според сделката и самия документ, узаконяващ я /различен вид кредити; различен вид документи – грамота, кабала и пр./.

Ямские, стрелецкие, пушкарские деньги – данък, събиран за осигуряване на различни категории държавни служещи /пощенски, царска охрана, военни/.

Царевы, государские, монастырские, казенные деньги – вид данък в полза на хазната. *Заздравные, знаменные, канунные, милостинные, молебные, панихидные, поминочные, праздничные, просви- рочные, свечные деньги* – пера за доходи и разходи в черковната хазна / *милостинные* – пари, които се дават на просяци и сакати; *просви рочные* – парите, давани за просвири – свещен Агнец, хляб; *свечные деньги* – пари, получавани от продажба на свещи и др./ /Словарь русского языка XI-XVII вв./.

През XVIII в. се появяват и много други различни видове данъци и названията им: *Амбарные, грунтовые, доимочные; Ластовые, лесовые, мировые, мостовые, наемные, откупные, печатные, питейные, пенные, процентные, рекрутские, станционные, уличные; фрахтовые, штрафные; поголовные, подушные*/данъци, събирани от хамбари, пътни данъци, горски, общинни, корабни и др. данъци, данъци, събирани за наборници и т. н. /; а също така и плащания - *дорожные, кормовые, мундирные, поверстные, пдъемные, прогонные, харчевые* /названия на различни видове командировъчни пари: за храна – харчевые, за пътуване – дорожные, поверстные, прогонные, дневни – кормовые и др. пари/.

Напълно е очевидно, че в тези съчетания думата “деньги” има терминологичен смисъл, т. е. означава вид данък или плащания, които били много разнообразни и диференцирани плътно до 1917 г., когато парите според разбираня на новите большевистски идеолози престават да играят своята движеща роля в обществено развитие, а тяхното място заемат самите те, то ест новото ръководство осъществява и движението на парите, което в края на краищата довежда страната до пълно съсипване. Тук искам да дам само един пример за тълкуването на думата *Деньги* в най-големия съветски тълковен речник в 17 тома:

Деньги – метални монети или книжни знаци с точно посочена стойност, изпълняваща функции на измерване на стойност, средство на плащане, обръщение. И се дава един много характерен цитат от Сталин: “...парите са онзи инструмент на

буржоазната икономика, които взе в своите ръце Съветската власт и ги приспособи към интересите на социализма, за да разгърне своята съветска търговия и да подготви с това условията за прекия стокообмен” /Сталин. Отчетный доклад XVII съезду партии о работе ЦК ВКП /б/, т. 13, с 343/ / ССРЛЯ, Т. III/.

Както отбелязва известният съвременен руски историк М. Н. Барышников: “*От времето на болшевистското възстание през октомври 1917 г. почна последователно настъпване на новата власт на частния бизнес в Русия... Многовековната история на руския бизнес била прекъсната по време на неговите най-големи потенциални възможности, когато милиони предприемачи имали потенциал да спомогнат за бързия икономически просперитет на страната”* /Барышников, с. 15/. Отношението към парите при социализма се отразило и на съдбата на самата дума, тя е била изгонена от официалната терминология като прокажената, а на нейно място се появили обезличените – *сумма, размер суммы, налог* /данък/, *пошлина* /вид данък/, *валюта*, макар че се използват и терминологични словосъчетания – *денежная единица, денежные знаки, денежная масса* /Валюты стран мира/. Особено е характерно за съциалистическия руски НОВОЯЗ думата-съкращение “*дензнаки*” – денежные знаки /парични знаци/. Тази дума е зафиксирана в “Тълковния речник на езика на Совдепия”: *Дензнаки* – *парични знаци, книжни пари или монети, заменящи в обръщението златните и сребърните пари* /Мокиенко, Никитина. 1998./.

В законодателните съветски актове думата “*деньги*” се избягва дори и в по-късни документи – /вж. например Налоги.Сборы.Пошлины России/. И в това няма нищо чудно, защото освен самите държавни пари /рубли и копейки/ различните държавни организации пускали и свои “пари”, които имали стойност и били действителни само в границите на тази държавна подсистема, именно всички тези видове пари съставляли така наречените “дензнаки”. Например в границите на завода действал “дензнак”, пуснат от самия завод /вж. Илюстрацията №1 на такъв “паричен” знак равен на 50 рубли, пуснат в Ленинград през 1931 г. и действителен само на територията на Държавния Оптично-Механичен завод ОГПУ /ГУЛАГ/, тук не е ясно какъв съпроводителен документ се изисквало за такова платежно средство, може би някаква директива от счетоводството, заверена от директора??// Мокиенко, Никитина, 1998, с.154/.. Масово пускали подобни пари и в ГУЛАГа /лагерите по време на социализма, които били огромен безплатен трудов ресурс на страната, където например добивали до 50% от златото и хрома/ /вж. Илюстрацията

Государственный Оптико-Механический
Завод им. О. Г. П. У.

г-0790

ВНУТРИЗАВОДСКИЙ РАСЧЕТНЫЙ ЗНАК

50

(ПЯТЬДЕСЯТ РУБЛЕЙ)

Применение настоящего знака допускается исключительно для внутренних расчетов завода между цехами и заводоуправлением и действительно лишь при наличии сопроводительного документа

Директор завода В. Тимофеев

Фиг. 1

Фиг. 2

№2 – Васюков и др. , с.115-116/. На “паричните” знаци от ГУЛАГа намираме следните надписи:

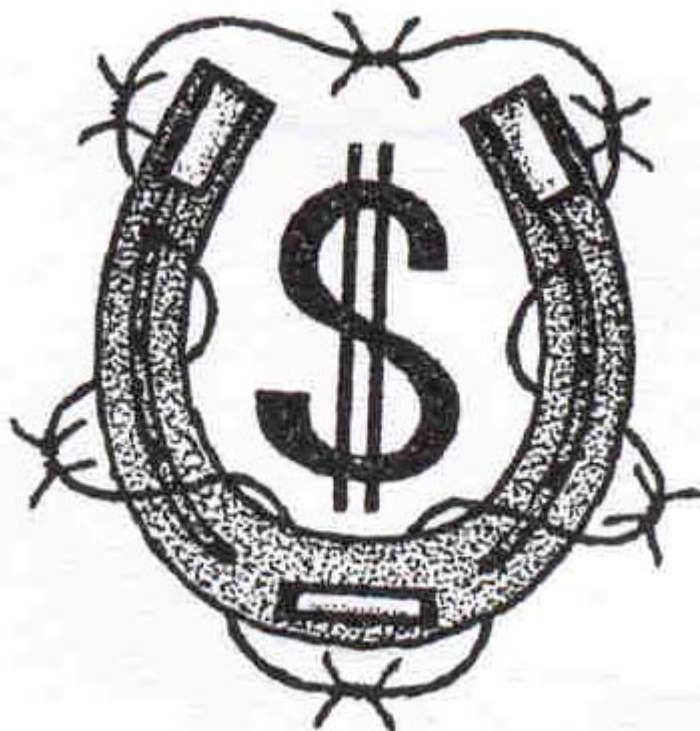
Лагери Особого Назначения ОГПУ Расчетная квитанция 1929 г. Черен печат: 2 копейки /кафява/, 5 копейки /оранжева/, 20 копейки /зелена/, 50 копейки /синя/, 1 рубла /сива/, 3 рубли и 5 рубли. Подписи: член на колегията на ОГПУ СССР Г. Бокий или Л.Коган /по-рядко се среща/ /Васюков и др., с. 115-116/.

След перестройката думата *Деньги* в специалната икономическа литература се използва все по-често и вече без старите осъждащи оценки: *мировые деньги, кредитные деньги, обмен денег на золото, электронные деньги* /световни, кредитни, електронни пари/ /BTC/. Появяват се дори и изрази “*в деньгах*” /англ.in the money/ и “*по деньгам*” /англ. at the money/ - опционите за купуване/продажба, цените на които не се равняват или се равняват на цената на акциите /Балабанов/ .

Колкото повече при социализма се подтискало понятието за благосъстояние, богатство и пари, а думата “*деньги*” се изгонвала от официалната употреба, толкова по-мощно и по-здравото пускало корени в живия, богат, бляскав и сочен руски разговорен език и руския жаргон. Отначало ще обърна внимание на две татуировки от ГУЛАГа: пър-

вата с изображение на подкова, обвита с бодлива тел – мъжка татуировка, наняся се на рамото и означава “*парите – това е свобода и щастие*” и “*искам да имам винаги пари* - /хочу, чтобы деньги водились” /вж. Иллюстрация №3/. И на втората татуировка: Л. И. Брежнев храни със стополарови банкноти дяволчета, което означава “*главния началник на зверилника*”, нанася се на гърба или на корема, мъжка татуировка /вж. Иллюстрация №4/ /Балдаев..., с. 476,483/. В жаргона, просторечието и руската разговорна реч съществува огромен брой синоними за думата “*пари*”.

Деньги, денежные купюры /общо название/ - *акча, алтушки, бабки /бабули, бобули/, бабья радость, балки, балоны, барашки, барыши, баши, башли, белки, бог, боны, ванхи, воздух, время, галте, галье /голье/, гвозди, гипс, голяки, гронки, гроши, гульдены, деревяшки, драт, драхмы, дрожжи, дрожки, дронже, дубы, звон, знаки, калль, канты, капуста, капуста белокочанная, капуста рубленая, капуста цветная, кесы, колы, кости, кровь, круглые, лав, лава, лаве, лавешки, лавье, лапта, линзен, линц, липняк, листья, лодяга, мани, манипуль, маньки, мишюра, мойло, молоко, мулики, мурьжки, мякоть, налива, наличман, насыпуха, натыр, овес, парнус, пенензы, пех-пих,*

Фиг. 3

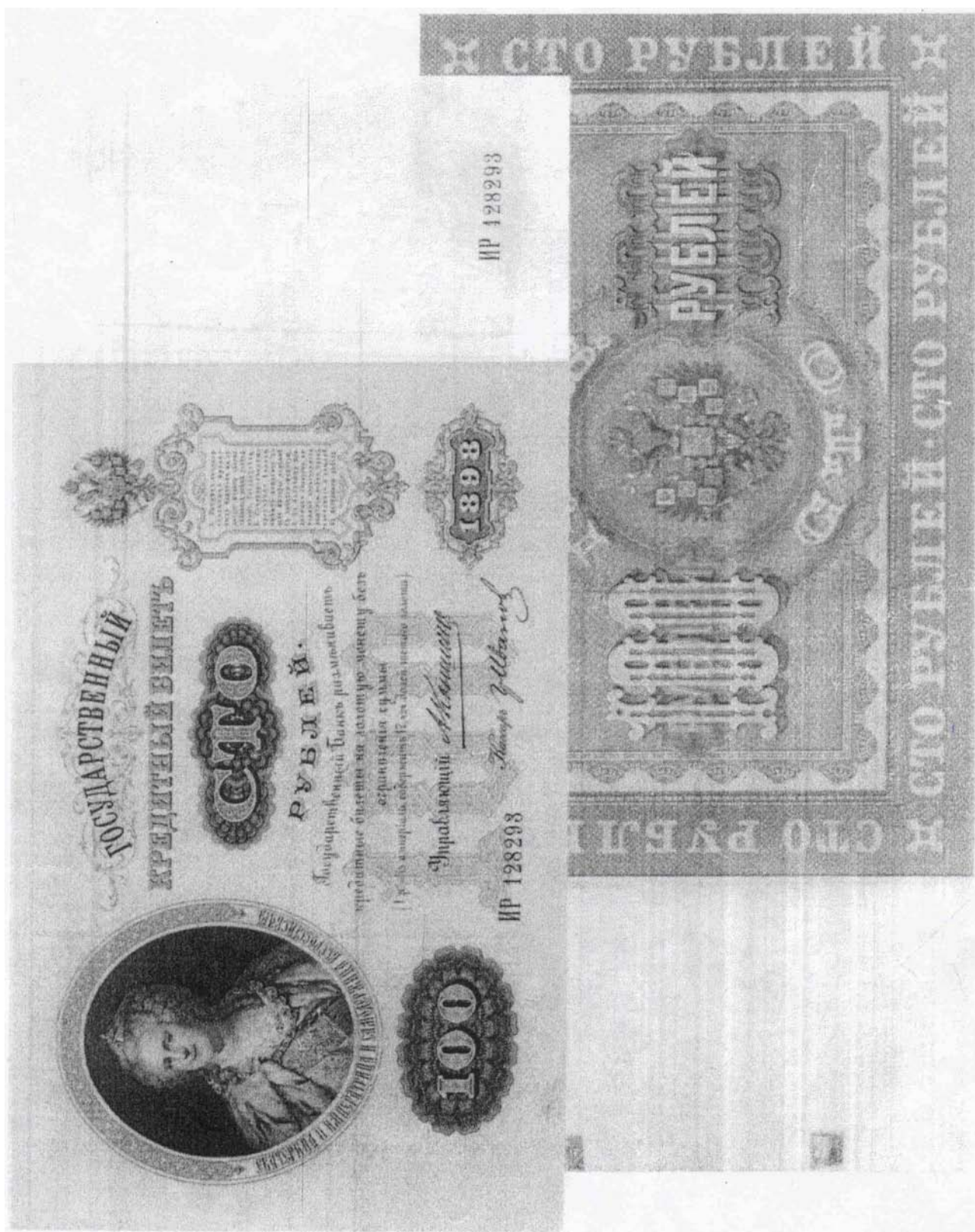
Фиг. 4

пиастры, пити-мити /тити-мити/, плитки, подогрев, посаловье, пули, росы, рыженькие, рыжики, рыжки /10 рубли – златна монета, пари изобщо/, сара, сараман, сарка, сармак, сарман, семечки, слезы, слянявчики, сорянка, тайлеры бокинские, таньга, тугрики, фанера, фенька, филы, финаги, финажки, фины, фисташки, фишки, форсы, фортинги, форцы, хавры, хрусты, цвет, цифры, цуца, чабар, чабун, черви, червонцы, шайбочки, шайбы, шелестуха, шмели, шумаги, шушваль.

Деньги /номинал, количество/ - абас, бак, баклажан, бумага, ван, ванок, василек, вашингтон, вошь, гришка, гунчик, две кати, дед, декан, декана, декаша, декашка, десятник, десятиместка, десять, динама, драйка, драяк, дуб, дэшка, дядя володя, зелененькая, зюга, канька, карась, катя /катюха, катька/, кафа, кенарь, килограмм, кожаный, кок, кол, колесо, консул, копейка, коса, косая, косель, косуха, кося, косяк, красенькая, краснучка, кругленькая, кусок, лама, латик, лашник, лебедь, лимон, лира, лодырь, ломаный, ломыга,

международная, номинал, обац, парняга, парняк, петух, пентюх, пенчик, пес, пескарь, петая, петровский, петрофон, петряк, петух, петушок, петюнчик, петя, плавник, петя, пол-кати, пол-куска, полтинник, полунца, понта, попугай, пятик, пятикатка, пятилетка, пятиместка, пятка, рваная, рваный, розовенькая, рубль, рябчик, саша, сдюга, сдюка, синенькая, синька, стольник, стоха, стоша, стремыга, тимак, тимяк, титак, тонна, трагедия, трека, трехместка, трульник, трюльник, трянский, угол, учкан, файфер, файфок, ферц, фэрц, хруст, целкач, черви, червонец, чертежник, четвертак, четвептной, чеченец, чирвик, чирик, шекель, штука, юксовый. /Тук са названията за различните видове банкноти – 1 рубла 3 рубли, 5 рубли, 10 рубли, 25 рубли, 100 рубли, 200 рубли = 2 кати, 50 рубли = пол-кати./ Балдаев, с. 316-317/.

Един от най-популярните синоними на "деньги" е думата "бабки", бабушки, бабья радость наречени така още от предреволюционните нарушители на закона по изображението на императрица

Фиг. 5

Екатерина II в напреднала възраст върху банкнотата от 100 рубли /вж. илюстрацията №5/, с името "Екатерина" /умалително "Катя"/ се обясняват и названията "пол-кати", "две кати", "катуша" на различни видове банкноти, номинали и др. С думата "бабки" съществуват много идиоми в жаргона, например:

Законные бабки – пари, които се пазят в хазната на банда крадци.

Бабки горячие – пари, спечелени от проституция.

Срубать /нарубить, лепить/ бабки /бабок/ - в жаргона на младите хора – да спечеля пари.

Поднимать бабки – да спечеля извънредно много.

Бабки ломать – углавен жаргон – лъжа някого при разваляне на едри банкноти или крия част от рестото при купуване на евтина вещ, а след това се отказвам от нея.

На бабки ставить – да накараш някого да изплати своя дълг; изнудвам едри пари от някого.

Быть на бабках – имам в себе си значителна парична сума /младежки жаргон/ /Мокиенко, Никитина, 2000/.

Заколачивать бабки – печеля много пари /Ермакова, Земская, Розина/.

Мафия впрыскивает в науку "бабки" /пак там/ - мафията влага в науката много пари.

Съвременният петербургски изследовател к. А. Богданов в своята монография "Парите във фолклора" отбелязва най-важните свойства на парите, отразени в езиковото съзнание: "Забележително е, че от всички "общочовешки" ценности парите са единствената ... ценност, означаваща напълно осезаема вещ или...денотат....Парите са напълно конкретни и заедно с това – съществува ли нещо по-абстрактно в своята веществена конкретност от парите? ... Парите, бидейки пари, са винаги повече от това, което са и винаги са по-малко, отколкото могат да бъдат. Психологически това е някаква система от възможности, още нереализирана схема на действие..." /Богданов, с.3-4/.

Забележително е, че всичко, което е свързано в езика с парите, много бързо се идиоматизира, придобива неповторим, уникален смисъл. Идиоматиката на парите в руски език е почти необятна. В един доклад е почти невъзможно тази материя да бъде изследвана изцяло, но проследявайки руската идиоматика е възможно да придобием определена представа за концепта ДЕНЬГИ.

ОПИТ ЗА ПРЕДСТАВЯНЕ НА КОНЦЕПТА "ДЕНЬГИ" В РУСКИЯ ЕЗИК

1. Нещо леко, безтегловно, приличащо /по-

добно/ на вода или въздух: *деньги уплывают, утекают, тают* /парите изплуват, изтичат, стопяват се/; *деньги – крылья*; *купаться в деньгах* /къпя се в пари/; *деньги испарились* /парите се изпариха/; *легкие деньги* /лесни пари, пари, получени по нечестен път/.

2. С това свойство е свързана мобилност, подвижност на природата на парите, сравнима само с времето: *время – деньги* /времето е пари/.

3. Анонимност на парите : *на деньгах нет знака* /върху парите не е отбелязано, как са спечелени/

4. Парите – автономна, независима стихия със свои закони, парите сами си избират стопанина, къде да отидат: *деньги идут к деньгам* /парите идват при пари/, *деньги сами к нему идут* /парите сами идват при него/; *деньги, что голуби, где обжигутся, там и ведутся* /парите са като гълъби, където се настанят, там и живеят/; *деньга на деньгу набегают*; *деньга деньгу достает* /зовет, родит, кует, добываает/; *и мои деньги /и наши денежки/ не поганы*.

5. Квази-одушевеност на парите: *плакали мои денежки* /отидоха ми парите/; *у денег глаз нету* /парите нямат очи/; *деньги – крылья* /парите са крила/; *денежки счет любят* /парите обичат да ги броиш/; *ему деньги спать не дают* /парите не му дават да спи/;

6. Силният волеви аспект на парите – това, което подчинява на себе си човека, помага на човека; високият йерархичен статус на парите: *и барину деньга господин* /и на чорбаджията парите са господари/; *после Бога деньги первые* /след Бога парите са първи/; *денежка не Бог, а бережет* /а милует/ /парата не е Бог, а пази/; *денежка не Бог, а полбога есть* /парата не е бог, а е половин бог/; *на деньгах царская печать* /върху парите е царският печат/.

7. Силният ментален аспект на парите: *без денег и разума нет* /без парите няма и разум/; *разума мало, да денег много* /малко разум, но много пари/.

8. Силният нравствен критерий в човешко общество, когато човек влиза в същностни отношения с парите: *чистые – грязные деньги* /чисти – мръсни пари/; *святые деньги* /свети пари/; *изведай человека на деньгах* /провери човека чрез пари/; *святые денежки умолят* /светите пари ще измолят/; *тот прав, за кого праведные денежки молятся* /онзи е прав, за когото праведни пари се молят/; *без денег в церковь ходить грех* /без парите да ходиш в църквата е грях/; *то не беда, что денег просят, а то беда, как их даешь, да не берут* /не е беда като ти искат пари, а е беда като даваш, да не ги вземат/ /Даль/.

9. Силен критерий за интелигентността на

човека: *без хазяина деньги – черепки* /без стопанина парите са чирепи/; *денежка рубль бережет, а рубль голову стережет* /парата пази рублата, а рублата пази главата/; *не деньги нас, а мы их нажили* / не парите нас, а ние сме ги спечелили/.

Интересно, че дори и дериватите /мотивирани думи/ от думата *деньги* също много лесно се идиоматизират, ср. например прилагателното *денежный* /паричен/ - *денежный человек* /богат човек, човек с пари/; *денежный грех* /грях, който може да бъде изкупен с пари/; *денежная свеча* – Москва сгорела от денежной свечи /нещо голямо може да бъде съсипано от нещо много малко/ /в 1443 г. Москва се е запалила от църковната свещ в храма на свети Никола-на- Песку; в 1537 г. от свещ в къщата на Милославски//Даль/.

По такъв начин езикът отразява положителните, много стойностни свойства на парите, което доказва, че носителите на езика с уважение и с респект се отнасят към тях. А това развенчава поредния мит на старата етно-културологическа парадигма, че руснаците пренебрегват тази същност, нямат афинитет към парите. Обратно – в очите на носителите на руския език парите са една от най-важните човешки и културни ценности и критерий за социалното поведение, придобита от хората в процес на дълга еволюция и без съмнение имаща огромна стойност както за цялото общество, така и за всяка конкретна личност.

Литература

1. Балабанов В. С., И. Е. Осокина, А. И. Поволоцкий. Рынок ценных бумаг. Коммерческая азбука. М., 1994.
2. Балдаев Д. С., В. К. Белко, И. М. Исупов. Словарь тюремно-лагерно-блатного жаргона. М., 1992.
3. Барышников М. Н. Деловой мир России. Историко-биографический справочник. Спб, 1998.
4. Бернар Ив и Жан-Клод Колли. Толковый экономический и финансовый словарь. Т. II. М., 1997.
5. Богданов К. А. Деньги в фольклоре. Спб., 1995.
6. Валюты стран мира. Справочник. М., 1981.

7. Васюков А. И., В. В. Горшков, В. И. Колесников, М. М. Чистяков. Бумажные денежные знаки России и СССР. Спб, 1993.
8. Внешнеэкономический толковый словарь. М., 2000.
9. Даль В. И. Толковый словарь живого великорусского языка. Т. I. М., 1955.
10. Ермакова О. П., Е. А. Земская, Р. И. Розина. Слова, с которыми мы все встречались. М., 1999.
11. Смолина К. П. Лексика имущественной сферы в русском языке XI-XVIII вв. М., 1990.
12. Мокиенко В. М., Т. Г. Никитина. Большой словарь русского жаргона. Спб, 2000.
13. Мокиенко В. М., Т. Г. Никитина. Толковый словарь языка Совдепии. Спб, 1998.
14. Налоги, сборы, пошлины России. Справочник. М., 1994.
15. Ожегов С. И. Словарь русского языка. Изд. 4-е. М., 1960.
16. Путешествие Абу Хамида Ал-Гарнати в Восточную и Центральную Европу. М., 1971.
17. Словарь русского языка в 4-х томах. Т. I. Изд. 2. М., 1981.
18. Словарь русского языка XI-XVIII вв. Т. IV. М., 1977.
19. Словарь русского языка XVIII в. Вып. 6. Л., 1991.
20. Словарь современного русского литературного языка в XVII томах. Т. III. М. – Л., 1954.
21. Словарь сочетаемости слов русского языка. М., 1983.
22. Степанов Ю. С. Константы: Словарь русской культуры. М., 2001.
23. Фасмер М. Этимологический словарь русского языка. Т. I. М., 1986.
24. Федотов М. Р. Этимологический словарь чувашского языка. Т. II, Чебоксары, 1996.
25. Хвольсон Д. А. Известия о Хозарах, Буртасах, Болгарах, Мадырах, Славянах и Руссах Абу-Али Ахмеда Бен Омар Ибн-Даста. С.-Пб, 1869.
26. Черных П. Я. Историко-этимологический словарь современного русского языка. Т. I. М., 1994.
27. Этимологический словарь русского языка. Под ред. Н. М. Шанского. Т. I, вып. 5. Изд-во МГУ. 1973.

THE RUSSIAN WORD “DEN’GI”: ORIGINS AND FUNCTIONS IN THE TERMINOLOGY AND THE PHRASEOLOGY

Tatyana Yarullina
University of forestry – Sofia, Bulgaria

ABSTRACT

In the report is examined one of the most used words in Russian “den’gi” (English – “money”). It’s not found in others Slavic languages and with its contemporary meaning we can find it only in Chuvash and some other oriental languages. That proves the existence of close economic contacts between ancient Russia and the medieval Orient.